

GLAGOLJSKA BAŠTINA NA MREŽI

Kako su živjeli glagoljaši iz Martinšćice na Cresu

Knjigu fra Anđelka Badurine *Datja i prijatja Samostana franjevac trećoredaca u Martinšćici* objavio je Povijesni arhiv u Rijeci 1995. No ona je omednada dostupna i u elektroničkoj inačici na poveznici: <http://www.croatianhistory.net/etf/cresb.html>. Za to elektroničko izdanje priredila ju je suradnica Hrvatskoga slova Mirna Lipovac. Donosimo njezine uvide, dojmove i promišljanja

Knjigu fra Anđelka Badurine *Datja i prijatja* objavio je Povijesni arhiv u Rijeci 1995. Riječ je o blagajničkoj evidenciji primitaka i izdataka samostana franjevaca trećoredaca glagoljaša u Martinšćici na otoku Cresu. Ovo je prva knjiga, ima 176 stranica, dimenzija oko 20 x 30 cm, a obuhvaća razdoblje od 1578. do 1618. Fra Anđelko Badurina navodi podatak da su ukupno sačuvane četiri knjige *Datja* i *prijatja* iz Martinšćice, no ja sam u Samostanu sv. Franje Ksaverskog u Zagrebu dobila informaciju da se kod njih čuvaju samo tri. Imala sam priliku fotografirati dvije knjige i s veseljem sam utvrdila da su knjige restaurirane i pritom dobile krasan kožni uvez, a također i da se čuvaju u uvjetima, odnosno pri temperaturi i vlazi zraka, kakve nalaze struka.

Fra Anđelko Badurina je strpljivo, metodom transliteracije, iz glagoljice u latinicu prepisao prvi svezak blagajničkih dnevnika. U svom je prijepisu ostavio i sve pogreške na koje je naišao u izvorniku, kako bi knjiga za čitatelje bila autentična.

Činjenica da je netko uspio prepisati jedan ovakav dnevnik dobila je sasvim drugu težinu kad sam razgledala izvornik i letimično prolistala stotine stranica ispisanih kurzivnom glagoljicom, različitim rukopisima popova glagoljaša koji su tijekom četiri desetljeća (koliko obuhvaća prvi svezak) vodili blagajnu. Zapise su redovito unosili gvardijani, a obračune troškova i primitaka su radili mjesečno *prid fratru*, tj. pred samostan-

skom subračom. Podlogu za elektroničku verziju knjige dobila sam ljubaznošću prof. Darka Zubrinica koji mi je povjerio uređivanje teksta radi stavljanja na mrežne stranice. Bio je to *pipkav* posao jer se umjesto dijakritičkih znakova u tekstu nalazila donja crtica, a trebalo je i uredno potpisati brojke (odnosno primljene i potrošene iznose). Prva poteškoća bila je u tome što su mi neke riječi bile posve nepoznate i nisam imala predodžbu koje "slovo s kvačicom" staviti na mjesto crte.

Na primjer: *_ukva*
Čukva? Šukva? Žukva?
Čukva i đukva su otpale "po sluhu". Nisam imala pojma o čemu se radi, ni ideju koje slovo odabrati pa je uslijedila pretraga po internetu.

Čukva je selo u Ukrajini. Šukva nema značenje.

Preostala je *žukva*. U prilog tog odabiru išla je činjenica da sam pronašla objašnjenje riječi koje mi je odgovaralo u kontekst rečenice "dah za žukvu za vezat braide". *žukva* je, naime, naziv jedne vrste vrbe čiji mladi izbojci služe za vezivanje vinove loze u vinogorjima, poglavito Primorske Hrvatske. Prilikom vezivanja, pri čemu se koriste obje ruke, vinarograd nerijetko pridrž prut ustima, a ako ga zagrije, osjeti jaku gorčinu, po čemu je navodno ova vrsta vrbe (žute i bordo crvene boje) dobila ime. *žukho* je isto što i gorko.

Mučilo me značenje još niza riječi, ali barem nisu imale neko od slova s dijakritičkim znakom pa sam mogla ići dalje s uređivanjem teksta. Negdje na polovici tog posla dobila sam i "papirnatu" knjigu i nakon toga je sve postalo znatno jednostavnije. Mogla sam se više koncentrirati na sadržaj blagajničkih zapisa, a ne na pojedino slovo u riječi. Evo nekoliko zanimljivosti. Neke artikle fratru su i prodavali i kupovali, ovisno kakva je bila godina, recimo vino, ulje i smokve. Koliko sam uspjela izračunati, prodajna i kupovna cijena bile su u ravnoteži. Kao svako pravo žensko stvorenje, bez problema sam izdvojila jedan artikal koji su fratru isključivo morali kupovati i kojemu sam mogla pratiti cijenu – cipele. Postole. "Dah (=dadoh) za postoli

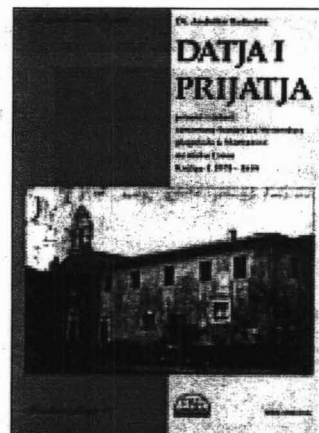
fra Luki" ... "Nai prije dah ditetu za postoli" ... "Dah za postoli sebi i ocu fra Beni" ... "Dah petim fratrom za postole" ... "Dah junaku (=slugi) za postole i za opanke" ... "Dah za postole 3 misnikom i dvam žaknom".

Cijena se kretala od 1,12 libri (tadašnjeg novca) za cipele sluge, 2 libre za dječje cipele ali isto toliko i za cipele provincijala. Najčešće su cipele koštale 4 libre bile one za *junaka* ili za *vardijana*. Po 4 libre su plaćali i za više komada kupljenih odjednom, a cijena je ponekad dosizala i 6 libri. Protek vremena odnosno možebitnu inflaciju ovdje nisam mogla iščitati kao element koji je utjecao na cijenu cipela. Ako nije bilo nužno kupovati nove cipele, nabavljali su se samo potplatiti koji su bili znatno jeftiniji.

Štednja je i inače bila imperativ. Nakon smrti fratara, njihove stvari poput klobuka, košulja, halja, škrinje za robu itd. bile su prodane. Klobuk pokojnika višeg ranga vrijedio je 4 lire (libre ili librice), otprilike koliko i pet janječih koža. Međutim, klobuk za slugu kupljen je za manje od dvije lire.

Čavli su se često kupovali na komad. Kad je trebalo, kupilo se jedno veslo, a ne odmah cijeli par. Jedra su se krpala, a bačvama mijenjalo dno ili nabijali obruči.

Bolest člana zajednice predstavljala je velik izdatak za samostansku blagajnu. Najdramatičnija situacija opisana je ovako: "Dah za ovce ke bihu prodane za likariju fra Filipa Maršića – 45 libri". Za taj se iznos tada moglo dati napraviti novu bačvu (8,6), kupiti svijećnjake za crkvu (7.-), nabaviti dva barila crnog vina (12.-), šest kvarti pšenice (17.-) i još bi ostalo za pokojnu ribicu (-6). Ovce su inače starinama samostañe bile izvorn hrane (meso, sir), ali i drugih prihoda (od prodaje koža i vune). Povremeno su si fratru priuštiti zečetinu ili kozlića, a ali i voće poput naranči, maruna i kruške, ponajprije kada bi im u samostan dolazio *vižit* ili u vrijeme blagdana. *Otac ministar* (provincijal) je za svoj *vižit* dobivao uglavnom fiksni iznos od 18.- libri, *kumesat* (povjerenik) 6,4 libre, a *skritur* (pisar) 2.- libre. I okolno stanovništvo bilo je siromašno. Oko blagdana fratru su dobivali lemzone i išli u prošnju, no tako prikuplje-

na sredstva bila su jako skromna. I tako sam se vratila četiri stoljeća u prošlost i, gotovo indiskretno, zavirila u svakodnevnicu popova glagoljaša iz Martinšćice i njihove pastve. Znamo što su jeli i pili, što su kupovali i prodavali, gdje su mljeli žito, a kamo išli *na pravdu*, koliko su plaćali sluge, a koliko *meštre*, za što im je trebala radna snaga te kakve su bile nadnice za muškarce i žene, čak i djecu. Plaćali su majstore za održavanje samostana i broda, ali su od-prijevoza brodom i zarađivali. Prihod su, između ostaloga, donosili *universariji* tj. održavanje misa za pokojnike. Puno više o njihovu životu može se pročitati u znanstvenom radu Zdenke Janevović-Römer pod nazivom *Zajedništvo života franjevaca trećoredaca iz samostana sv. Jeronima i stanovnika Martinšćice na Cresu*, objavljenom u zborniku *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, vol. 48 u Zagrebu, 2016.

Knjiga o kojoj govorim sada je i u elektroničkoj inačici dostupna na poveznici: <http://www.croatianhistory.net/etf/cresb.html>, a za bolje razumijevanje teksta pripremila sam i mali Rječnik koji se također tamo nalazi. Koristim priliku zahvaliti fra Vici Blekiću, župniku Samostana sv. Franje Ksaverskoga u Zagrebu na dopuštenju da razgledam i snimim *Datja* i *prijatja*

Mirna LIPOVAC

Nastavak sa str. 22

se izučava i potvrđuje mučeništvo fra Lea Petrovića i 65 subrača te dopredsjednik Komisije HBK i BK BiH za hrvatski martirologij, i još nije dosta – koordinator je Središta HSK za istraživanje zločina nad Hrvatima i dopredsjednik odjela HNS-a BiH za Drugi svjetski i Domovinski rat... koliko muke treba prelistati i proći kroz zjenice i nikad izgleda, tim postupcima i tim mučeništvima i tom martirologiju nećemo doći kraja. Da, savršeno veselo unatoč Hudim jamama koje čekaju da svi skupa postanemo ljudi.

Kosti u plastičnim kašetama za kruh. Hrvatski kruh svadnani već stoljećima. Danas, ono što nas je ostalo mora shvatiti da se ne treba bojati onih koji ubijaju tijelo i koliko onih koji dušu mrcvare i izgone. Naša duša za kraj ovog razgovora može ponuditi samo predivne stihove Luke Brajnovića

Bez tebe se ne događa ništa što se zbiva
I Ti si oduvijek znao
Naš početak, put i svršetak.
Naša ti je sadašnjost uvijek bila živa...
Naša je sudbina tvoja volja

Pa zašto bi to za nas bila žrtva?
Ispuni radošću naše progono!

Hvala Luki Brajnoviću na ovoj ushićenom vapaju, koliko je do nas – nećemo ga zametnuti niti zaboraviti – uz, dokle Bog da, nezabornave rečenice koje svaki svećenik izgovara barem jednom dnevno – Uzmite i jedite! Uzmite i pijte svi! Živjeli! U miru i dobro. I kad Isus opet dođe, molimo vas, neka nađe vjere na zemlji! Neka nas prepozna po tome što se ufamo i kad više nema nikakve nade i ljubimo jedni druge i kad

nas nitko ne pita za ljubav. Bože, ispuni nas radošću – ta mi smo tvoje potomstvo! Neka se raduju oni što prođu i oni što će istim doći – o neka nas bude! Nas vredih i veselih! O Isuse radosti! Daj da ostanemo vjerni, zaufani, zaljubljeni i prosvijetli, pamet prosvijetli! Unaprijed hvala! Hvala za svaku stopu hoda, za svaku grančicu i najmanju hvoju – roda. Na ovoj duševnoj pogači i duhovnoj palači! Hvala!

Božica ZOKO

Zahvaljnjem darovateljima i podupiračelima Hrvatskoga slova	Branka Anka Babunović, 150,00 KRN Josip Malović, 200,00 KRN Miroslav Mrazjak, vanašinski biskup, 1000,00 KRN Milosrdne sestre sv. Krize, Đakovo, 1000,00 KRN Težica i Edo Spahić, 200,00 KRN Fra Jozo Grbes, Hrvatska franjevačka kustodija, Chicago, SAD, 1500,00 USD Peto Marić, 50 EUR Petar Pažin, 300,00 KRN Ivo Radman, 500,00 KRN Srećka i Ivan Šponar, 85,00 EUR Zeljko Čarović, 150,00 EUR Mato Bacan, 54,50 USD Jakov Stijan, 5 000,00 KRN Miroslav Mrazjak, 130,00 KRN Leonardo Bžoglav, 1400,00 KRN	Dr. Ante Čilibić, 100,00 EUR Tomislav Budim, 500,00 KRN Georgina i Anja Konig, 100,00 EUR Petar Pažin, 500,00 KRN Anica Radaković, Marijana Buzjak, 10,00 EUR Ivan Šepić, 250,00 KRN Specialisti čca ordinacije, dr. Durdica Hren-Ožumac, 500,00 KRN Petar Lisac, 200,00 KRN Branka Anka Babunović, 150,00 KRN Anton Gugić, 200,00 KRN Tereza i Edo Spahić, 200,00 KRN Josip Malović, 200,00 KRN Zorica i Marijan Horvat Mleković, 1000,00 KRN Đuro Njavro, 5 000,00 KRN Damiir O. Radob, 3 000,00 USD Artim Gugić, 200,00 KRN	Vesna Maguš, 1000,00 KRN Nives Pribićić, 100,00 KRN Branika Šimut, 200,00 KRN Petar Soldo, 300,00 KRN B.S., 300 KRN (podatci poznati redakciji) Grgo Topolović (podatci poznati redakciji) Karin Aničić, 500,00 KRN Dr. vet. med. Anja Glibović, 100 EUR Zanko Željko, 400 KRN Iura Bulić, 200,00 KRN Miroslav Jurjević, 300,00 KRN Nives Pribićić, 100 KRN Mara Babunović, 500 KRN Zeljko Gungula, 200 KRN Nives Pribićić, 500,00 KRN Davor Mrazjaković, 250,00 KRN	Nives Puhalo, 100,00 KRN Josip Malović, 200,00 KRN Mladen Tomić, 100 EUR Marina Deur, 150,00 KRN Petar Lisac, 200,00 KRN Akademik Staniko Popović, 200,00 KRN Zvonimir Šupjak, 200,00 KRN Peto Marić, 50 EUR Petar Soldo, 200,00 KRN B.S. 500,00 KRN (podatci poznati redakciji) Miroslav Ante Grabušić, 200,00 KRN Ivo Radman, 1200,00 KRN Nives Puhalo, 1000,00 KRN Ivo Radman, 140,00 KRN Damiir Lestina, 200,00 KRN Valter Župan, 1 000,00 KRN Tomislav Mleković, 100,00 KRN	Ivan Štuck, 200,00 KRN Jakov Šponar, 200,00 KRN Branka Anka Babunović, 150,00 KRN Miroslav Mrazjak, 130,00 KRN Josip Malović, 200,00 KRN Tomislav Čepić, 200,00 KRN Srećko Ilić, 100,00 KRN Srećko Gubio, Svedski, 35 EUR Tirsove Đajak, 150,00 KRN Petar Lisac, 200,00 KRN Tomislav Budim, 500,00 KRN Nives Puhalo, 100,00 KRN Ivan Polak, 500,00 KRN Lilijana i Štepan Horvat, 200,00 KRN Vladimir Pavlović, 300,00 KRN Josip Vasić, 200,00 KRN
---	---	---	---	--	--